

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА: СТРУКТУРА, ПРИНЦИПИ, РЕАЛЬНІСТЬ ЗАГРОЗ

І.Б. МАНЗІЙ, аспірант

Уманський державний аграрний університет

У статті запропоновано власну структурну модель продовольчої безпеки та охарактеризовано основні її елементи. Обґрунтовано принципи на яких ґрунтується продовольча безпека та проаналізовано вплив факторів, що її формують. Крім того, представлена власна ілюстративна модель класифікації загроз продовольчій безпеці за різними ознаками.

Постановка проблеми. Продовольча безпека – це такий рівень продовольчого забезпечення населення, який гарантує економічну, соціальну, політичну стабільність у суспільстві, виживання і розвиток нації, регіону, сім'ї, окремого громадянина шляхом гарантування фізичної й економічної доступності продуктів харчування незалежно від зовнішніх і внутрішніх умов. Продовольча безпека як економічна категорія має складну багаторівневу системну структуру. Вона належить до класу економічних систем які називають складними та великими.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До проблем продовольчої безпеки, як складної економічної категорії звертались і звертаються у своїх дослідженнях багато економістів-аграрників: В.І. Бойко, С.А. Гнатюк, О.І. Гойчук, Л.В. Дейнеко, А.С. Лисецький, О. М. Нижник, П.Т. Саблук, О.В. Скидан, В.М. Трегобчук, М.Й. Хорунжий, В.В. Юрчишин та інші.

Формування цілей статті:

- дослідити структуру продовольчої безпеки;
- обґрунтувати основні принципи продовольчої безпеки;
- визначити та проаналізувати вплив чинників, що формують продовольчу безпеку на всіх ієрархічних рівнях;
- окреслити спектр існуючих загроз продовольчій безпеці та здійснити їх класифікацію.

Методика досліджень ґрунтується на використанні монографічного методу, методу аналізу і синтезу, математичного методу аналізу ієрархій, та порівняльно-факторного методу.

Виклад основного матеріалу. Проблема продовольчої безпеки є складною і багаторівневою, а тому має розглядатись і вирішуватись на різних ієрархічних рівнях, кожен з яких має свої специфічні завдання та засоби їх вирішення (рис.1) [3].

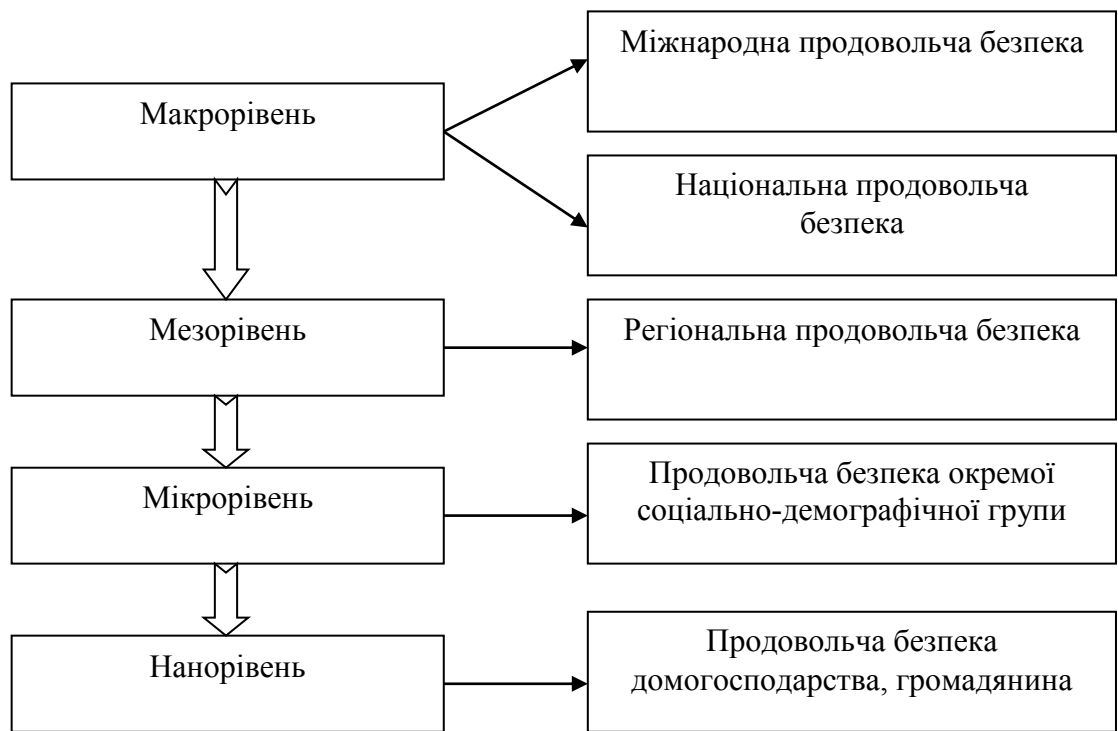

Рис. 1. Рівні продовольчої безпеки

На макрорівні продовольчу безпеку забезпечують суб'єкти державного та міждержавного рівня, тобто міжнародні організації, уряд та органи законодавчої влади. Суб'єктами регіонального рівня виступають місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування. На мікро- та нанорівні суб'єктами, що визначають продовольчу безпеку є відповідно соціально-демографічні групи та домашні господарства.

Діяльність суб'єктів усіх рівнів повинна бути узгодженою та взаємозалежною, оскільки від суб'єктів, завдань, що стоять перед ними та способів їх вирішення залежить продовольча безпека на кожному рівні. Контроль над процесом забезпечення продовольчої безпеки здійснює Державний департамент продовольства, створений у складі Міністерства аграрної політики України на базі Комітету харчової промисловості [2].

Розширення світового товарного ринку або глобалізація посилює увагу до проблем продовольчої безпеки на міжнародному рівні, яка характеризується балансом між світовим виробництвом та світовим споживанням.

Національна або державна продовольча безпека являє собою безперервний процес забезпечення потреб населення країни продовольчими ресурсами, що досягається за рахунок наявної агропродовольчої політики та ефективного механізму її реалізації. Дійсно, держава, як апарат управління, що виступає гарантом правових норм і суспільних дій повинна забезпечити все населення країни продуктами харчування в обсязі, якості та асортименті необхідному для активного й здорового життя. Адже здоров'я людини впливає на процес відтворення населення, його життєвий і трудовий потенціал та є найважливішою її цінністю.

Сьогодні, коли в нашій країні наявний різний рівень соціально-економічного розвитку регіонів набувають актуальності проблеми продовольчої безпеки регіонального рівня. Регіональні відмінності балансів виробництва і споживання продовольчих ресурсів впливають з природнокліматичних умов, умов самозабезпечуваності, наявного ресурсного потенціалу та в залежності від інших специфічних особливостей регіону.

Зрозуміло, що все населення повинно мати можливість придбавати продукти харчування для особистого споживання та задоволення фізіологічних потреб, проте поглиблення диференціації доходів посилює проблему фізичної та економічної доступності до продовольства різними соціально-демографічними групами. Постійне зростання розриву в рівнях доходів населення впливає як на кількість, так і на якість споживання продовольства.

Взаєморозміщення та взаємозв'язок складових частин, що становлять систему продовольчої безпеки, як єдиного цілого розглянемо на рис.2.

Повноцінна система продовольчої безпеки повинна базуватися на слідуючих принципах:

- самозабезпеченості – здатність держави (регіону) за рахунок власних виробничих потужностей забезпечити продовольчі потреби більшої частини населення відповідної територіально-адміністративної одиниці;
- стабільності – підтримання безпечного рівня перехідних запасів продовольства, що залишаються з року в рік на зберіганні в державі;
- незалежності – відсутність залежності від імпортних продовольчих поставок (не більше 30%);
- доступності – забезпечення доступності кожної людини до продовольчих ресурсів в кількості, якості та асортименті, що відповідають науково-обґрунтованим нормам споживання;
- якості – досягнення збалансованого і повноцінного рівня харчування населення за рахунок споживання високоякісних та екологічно безпечних продуктів харчування;
- збалансованості – споживання високоякісних продуктів харчування в достатній для ведення активного й здорового життя кількості з відповідним вмістом макро-, та мікроелементів для раціонального харчування;
- достатності – визначається доступом до продовольчих ресурсів всіх верств населення за рахунок наявного платоспроможного попиту.

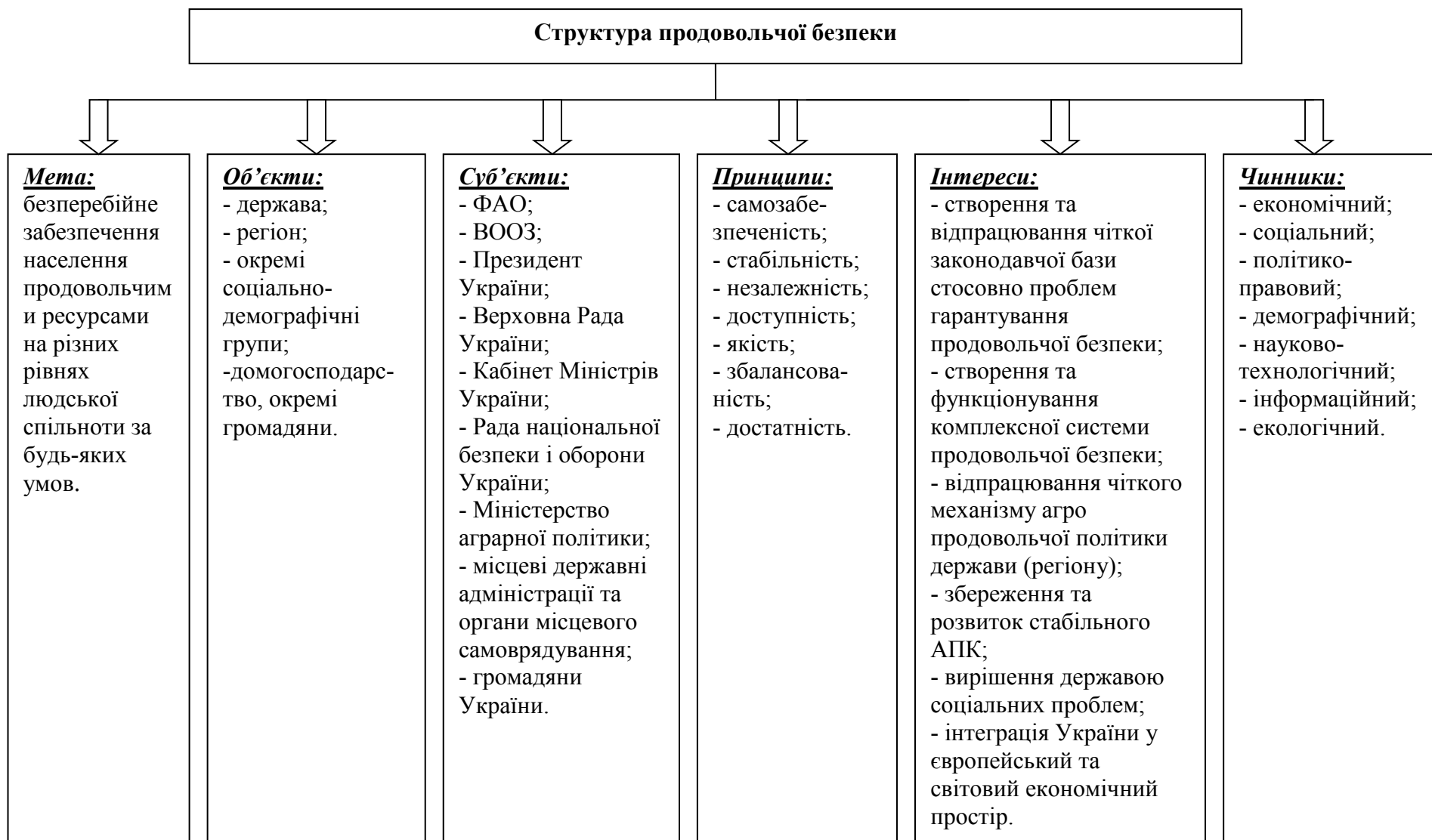

Рис. 2. Структура продовольчої безпеки

Фактори продовольчої безпеки за своєю значимість мають різну силу впливу на її рівні, що наочно продемонстровано на рисунку 3.

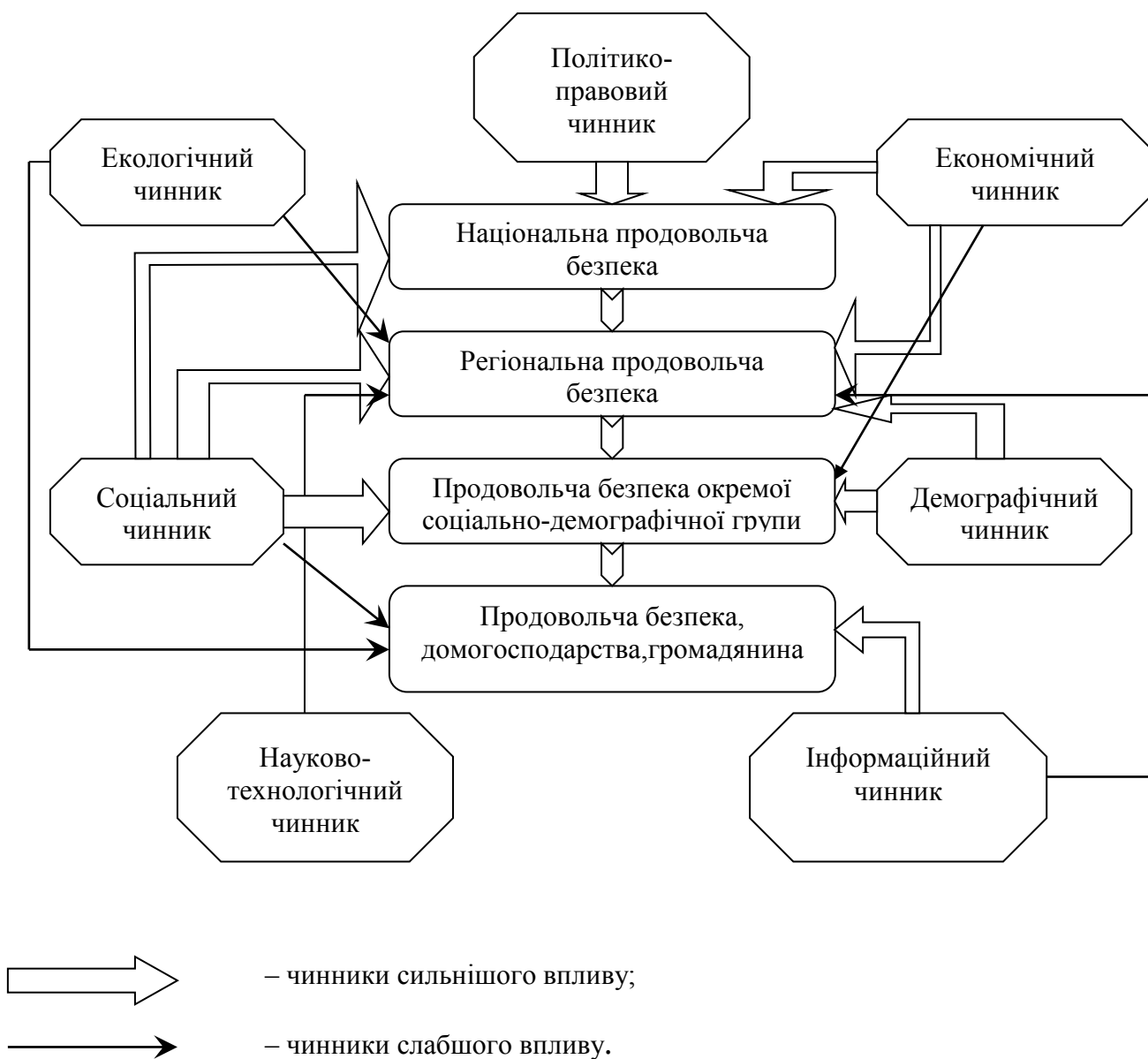

Рис. 3. Вплив факторів продовольчої безпеки на її рівні

Рисунок показує, що при дослідженні національної продовольчої безпеки більше уваги приділяється політичному, соціальному та економічному чинникам, для регіональної безпеки чимале значення має соціальний, демографічний, та економічний фактор, дещо слабший – науково-технологічний та екологічний; на безпеку соціально-демографічних груп впливає як соціальний так і демографічний чинник, а продовольча безпека особи, громадянина в більшій мірі залежить від інформаційного, ніж від соціального та екологічного факторів.

Важливим етапом розгляду сутності поняття продовольчої безпеки є визначення та класифікація її загроз (рис.4). Загроза є найвищим ступенем перетворення небезпеки з можливості на дійсність, висловленим наміром одних суб'єктів завдати шкоди іншим, демонстрацією готовності здійснити насилля для завдання шкоди [1,с. 55-56].

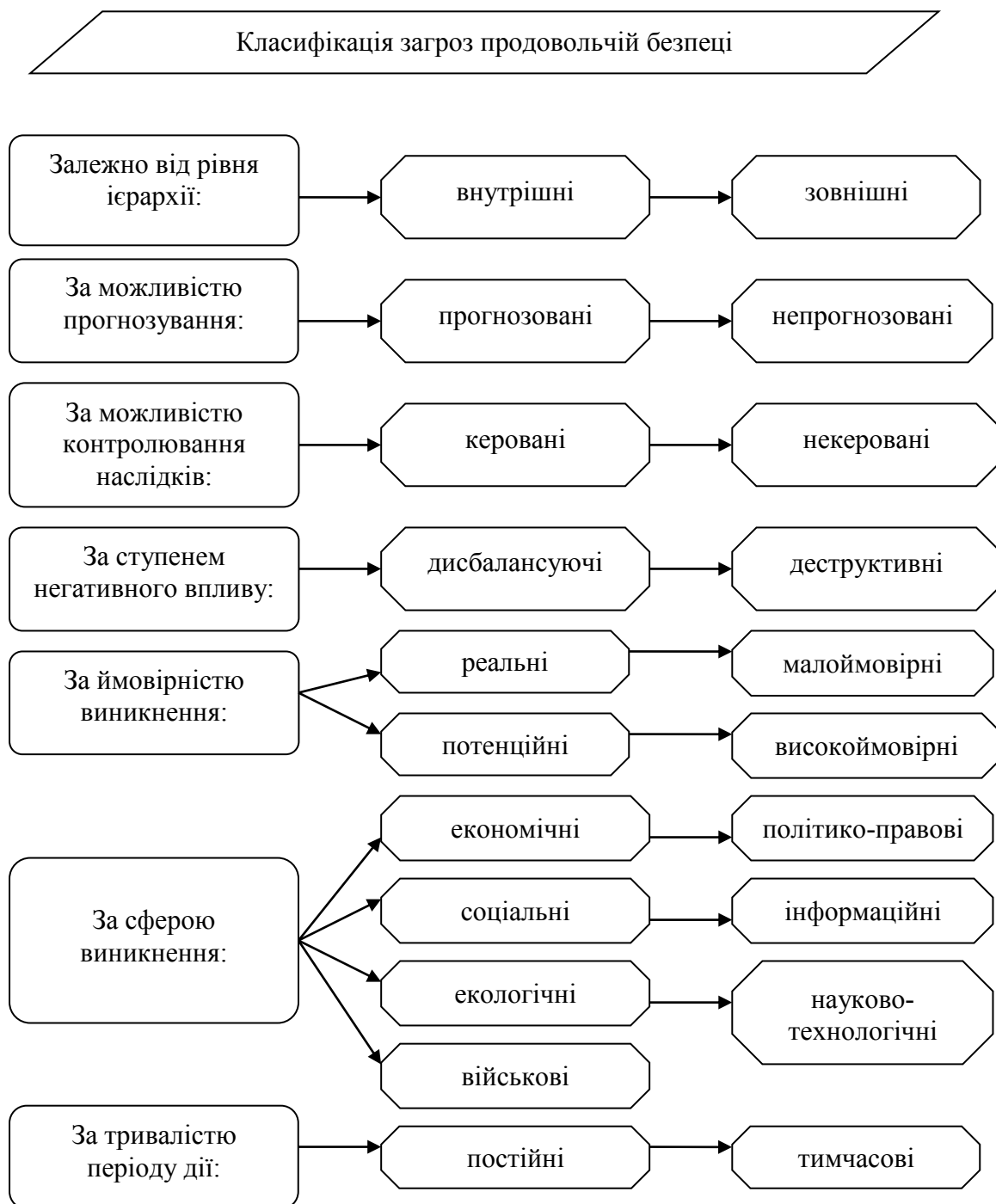

Рис.4. Система класифікації загроз продовольчій безпеки

Тому з метою гарантування продовольчої безпеки агропродовольча політика повинна бути спрямована на запобігання, профілактику та припинення дії загроз. Під запобіганням необхідно розуміти діяльність спрямовану на недопущення здійснення підготовлених загроз. Метою профілактики є впровадження системи заходів щодо виявлення, нейтралізації чи усунення причин загроз. Припинення дії передбачає собою діяльність направлену на недопущення реалізації загроз, що вже активізувалась [4,с. 9].

Висновки. Таким чином гарантування продовольчої безпеки може бути визначене як системне завдання ієрархічного типу, починаючи міжнародним рівнем і закінчуючи окремим громадянином, одночасно компоненти такої вертикалі є взаємопов'язаними та взаємообумовленими.

Список літератури

1. Барановський О.І. Фінансова безпека України (методологія оцінки та механізм забезпечення): Монографія. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2004. – 759 с.
2. Закон України „Про утворення державного департаменту продовольства” // Збірник урядових нормативних актів України. – 2000 р. – № 16.
3. Нижник О.М. Продовольча безпека: аналіз еколого-економічних проблем та шляхи їх вирішення // Вісн. Сум. держ. аграр. уні-ту. – Суми, 2001. – Вип.2. – С. 342-346.
4. Шніпко О.С. Економічна безпека внутрішнього ринку України: сутність, загрози, заходи щодо покращення // Формування ринкових відносин в Україні. – 2005. – №11. – С. 9-11.

И.Б.МАНЗИЙ ПРОДОВОЛЬСТВЕННАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ: СТРУКТУРА, ПРИНЦИПЫ, РЕАЛЬНЫЕ УГРОЗЫ

В статье предложена собственная структурная модель продовольственной безопасности и охарактеризованы основные ее элементы. Обоснованно принципы на которых основывается продовольственная безопасность и проанализировано влияние факторов, что ее формируют. Кроме того, представлена собственная иллюстративная модель классификации угроз продовольственной безопасности за разными признаками.

I.B. MANZIY FOOD SAFETY: STRUCTURE, PRINCIPLES, REAL THREATS

In the article the own structural model of food safety is offered and its basic elements are described. The principles on which food safety based are grounded and influence of factors that its form is analysed. Besides, the own illustrative model of classification of threats of food safety after different signs presented.